

KONDZIELA Henryk, historyk sztuki, Konserwator Zabytków m. Poznania, Dyrektor Muzeum Narodowego w Poznaniu, docent Politechniki Poznańskiej.

Ur. 6.IV.1931. w Tucholi, jako syn Franciszka – kupca i Eleonory, Jadwigi z domu Okonek. W 1931 rodzice przenieśli się z Tucholi do Chojnic, tu następnie uczęszczał do szkoły podstawowej. Przed wybuchem II wojny światowej wyjechał z rodzicami do Hrubieszowa w woj. lubelskim, gdzie schronili się, ponieważ ojciec po wkroczeniu Niemców do Chojnic poszukiwany był przez gestapo. Od lipca 1943 do sierpnia 1944 z rodzicami mieszkał w Warszawie, gdzie na tzw. tajnych kompletach w czerwcu 1944 ukończył szkołę podstawową. W czasie Powstania Warszawskiego rodzina wywieziona została do obozu w Pruszkowie, skąd udało się jej zbiec i ukryć w podwarszawskim Ołtarzewie. Od października 1944 do wyzwolenia mieszkali w Łowiczu. W lutym 1945 wrócił wraz z rodzicami do Chojnic, gdzie uczęszczał do Państwowego Gimnazjum i Liceum Ogólnokształcącego, a w 1950 zdał maturę. Jesienią 1950 rozpoczął studia historii sztuki na Katolickim Uniw. Lubelskim. Następnie po pierwszym roku studiów i odbyciu miesięcznej praktyki na Ogólnopolskim Obozie Naukowym studentów historii sztuki w Łańcucie w 1951 przeniósł się na dalsze studia na Uniw. Poznański, gdzie w 1953 ukończył I stopień studiów, a II stopień w 1955 uzyskując tytuł magistra historii sztuki za pracę napisaną pod kierunkiem prof. dr Zdzisława Kępińskiego pt. *Kaplica królewska w Gdańsku i jej twórcy* (opublikowana w: *Studia Poznańskie*, t. III, Wrocław 1957).

W 1954 pracował jako asystent na Ogólnopolskim Obozie Naukowym studentów historii sztuki w Klimontowie woj. kieleckim, a jesienią tegoż roku rozpoczął pracę zawodową w Komisji Badań i Studiów nad Zabudową Starego Rynku w Poznaniu. Przygotował m.in. dokumentację historyczną na temat studzienek – fontann i posadzki Rynku (nie publikowane). W 1955 podjął pracę u Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Poznaniu, gdzie zajmował się problematyką odbudowy poznańskiego Starego Rynku i Starego Miasta. Po utworzeniu przez Ministerstwo Kultury i Sztuki w czerwcu 1955 nowego Oddziału Miejskiego Konserwatora Zabytków przy ówczesnym Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w Poznaniu, objął to stanowisko przystępując do organizacji nowej placówki. Od stycznia 1957, po wydzieleniu

administracyjnym Poznania z województwa, samodzielnie kierował pracami miejskiej placówki konserwatorskiej zajmując stanowisko Konserwatora Zabytków m. Poznania do końca sierpnia 1973. Zorganizował od postaw archiwum konserwatorskie liczące kilka tysięcy rysunków pomiarowych i projektów, wiele tysięcy fotografii i negatywów, zespół akt poszczególnych zabytków sięgających połowy XIX w. oraz naukową kartotekę zabytków nieruchomych i ruchomych. Oprócz prac nad stworzeniem niezbędnego do pracy archiwum konserwatorskiego prowadził nadzór konserwatorski w l. 1955-1973 nad tak poważnym zagadnieniem jak kompleksowa odbudowa i rekonstrukcja, a w ostatnim okresie rewaloryzacja zespołu staromiejskiego w Poznaniu. Równocześnie nadzorował prace konserwatorskie i odbudowę-rekonstrukcję oraz konserwację i restaurację w 26 cennych obiektach zabytkowych Poznania (m.in. takich obiektów jak: Ratusz, Pałac Działyńskich, pałac Górków, zamek Przemysła, Biblioteka Raczyńskich, kościoły: Katedra, Bernardynów, Reformatów, Franciszkanów, Podominikański, Bożego Ciała, Najświętszej Krwi Pana Jezusa). W tym czasie w ramach prac badawczych dokonał szeregu odkryć cennych zabytkowych elementów jak stropy, detale architektoniczne czy polichromie, które w dużym stopniu wzbogaciły wiedzę o dziejach sztuki w Poznaniu. Na temat prowadzonych prac restauracyjno-konserwatorskich i odbudowy zniszczonych obiektów systematycznie publikował sprawozdania w *Kronice Miasta Poznania i Ochronie Zabytków*, a w 1971 wydał publikację na temat odbudowy Starego Miasta w Poznaniu (H. Kondziela, *Stare Miasto w Poznaniu. Zniszczenia – odbudowa – program dalszych prac*. Wydawnictwo Poznańskie. Poznań 1971. Drugie wydanie w 1975). Praca ta przygotowana pod kierunkiem prof. dr Kazimierza Malinowskiego z Uniw. M. Kopernika w Toruniu i prof. dr arch. Piotra Biegańskiego z Politechniki Warszawskiej została przedstawiona jako rozprawa doktorska w Instytucie Konserwatorstwa i Zabytkoznawstwa Uniw. M. Kopernika w Toruniu, gdzie po obronie w dniu 19.IV.1972. uchwałą Rady Naukowej Instytutu otrzymał tytuł doktora nauk humanistycznych w zakresie konserwatorstwa i zabytkoznawstwa. W l. 1956-1957 przygotował dwie dokumentacje historyczne na temat kościoła i klasztoru oo. Bernardynów oraz kościoła i klasztoru oo. Reformatów w Poznaniu (nie publikowane – w archiwum Miejskiego

Konserwatora Zabytków).. Następnie w l. 1959-1960 brał udział w akcji zorganizowanej przez Min. Kultury i Sztuki przygotowującej naukowe kartoteki zabytków i opracował kilkaset kartotek dla Poznania, woj. poznańskiego i woj. koszalińskiego.

Od października 1972 podjął wykłady i prowadził ćwiczenia z zakresu historii architektury w Politechnice Poznańskiej, a później także konserwacji zabytków dla studentów nowo otwartego Oddziału Architektury. W 1973 zrezygnował ze stanowiska Konserwatora Zabytków m. Poznania i 1 września tegoż roku rozpoczął pracę na etacie adiunkta w Politechnice Poznańskiej, a następnie docenta od 1.I.1976. do 30.IX.1991. Od 1.I.1974. został Głównym Specjalistą – Konsultantem do spraw naukowo-konserwatorskich wszystkich pracowni specjalistycznych Oddziału Państw. Przedsięb. Pracownie Konserwacji Zabytków w Poznaniu, a od 1.I.1977. do 1.I.1978. był wicedyrektorem ds. naukowo-konserwatorskich w tym przedsiębiorstwie. W l. 1971-1988 oraz 2003-2014 był członkiem – rzeczoznawcą Miejskiej Komisji Urbanistyczno-Architektonicznej przy Głównym Architekcie Miasta i Prezydencie m. Poznania od 2004. Od 1973 został członkiem Rady Ochrony Dóbr Kultury przy Konserwatorze Zabytków m. Poznania i następnie Wojewódzkim Konserwatorze Zabytków do zakończenia jej działalności w 1990, a następnie po ponownym powołaniu w 2004 do 2009.

Od 1.II.1978. do 31.III.1990. pełnił funkcję dyrektora Muzeum Narodowego w Poznaniu powołany na to stanowisko przez Ministra Kultury i Sztuki. W okresie tym podjęte zostały działania dla poprawy warunków lokalowych, a tym samym warunków pracy dla pracowni naukowych, konserwatorskich, administracji i powiększenia przestrzeni ekspozycyjnych. Poza pozyskaniem nowych budynków dla Działu Grafiki i administracji oraz nowych lokali dla pracowni konserwatorskich oddano do użytku dla Oddziału Muzeum Etnograficznego odbudowany budynek d. Łoży Masońskiej oraz zakończono pierwszy etap prac przy remoncie pałacu w Rogalinie (oficyna pałacu, galeria, czworaki, ujeżdżalnia i wozownia), a przede wszystkim spowodował utrzymanie w planie inwestycyjnym rozbudowę głównego gmachu Muzeum Narodowego i doprowadził budowę do stanu surowego zamkniętego. Dzięki intensywnym staraniom o środki finansowe na zakupy muzealiów zbiory wszystkich działów i

oddziałów wzrosły o około 9000 obiektów. W gmachu głównym i oddziałach zorganizowano 158 wystaw czasowych w tym wiele o znaczeniu ogólnopolskim, a cztery z nich wyróżnione zostały nagrodami w konkursach na muzealne wydarzenia roku. Zorganizowano 23 wystawy za granicą prezentujące sztukę polską (m.in. w Budapeszcie, Bukareszcie, Gerze, Bratysławie i Pradze, Stuttgarcie, Kilonii, Duisburgu, Rzymie, Londynie, Moskwie i Sofii). Był to okres najintensywniejszej działalności zagranicznej Muzeum Narodowego w Poznaniu w okresie powojennym. Za działalność propagowania kultury polskiej za granicą Minister Spraw Zagranicznych przyznał muzeum w 1998 nagrodę specjalną. Prowadzono także intensywną działalność wydawniczą: katalogów wystaw, informatorów, przewodników po zbiorach, katalogów zbiorów i monografii oraz czasopisma *Studia Muzealne*. W tym okresie wydano 139 pozycji. K. zorganizował ogólnopolską konferencję w 1985 na temat: Wystawiennictwo muzealne. Geneza – współczesność i przyszłość. W tym roku przygotował i przeprowadził międzynarodową konferencję Grupy Krajów Socjalistycznych na temat: "Budownictwo muzealne, technika i eksploatacja muzeów. Poznań – Gdynia – 1985". W lutym 1990 Muzeum Narodowe wyróżnione zostało doroczną Nagrodą m. Poznania za intensywną działalność znaczącą dla kultury miasta i kraju, w ostatnim dziesięcioleciu.

K. zarówno w okresie pracy na stanowisku Konserwatora Zabytków m. Poznania, jak i dyrektora Muzeum Narodowego pracował naukowo i miał w dorobku ponad 120 publikacji książkowych, a głównie artykułów na temat historii sztuki, konserwatorstwa i muzealnictwa. Pierwsza publikacja książkowa ukazała się w 1964, a była to monografia twórczości i działalności jednego z czołowych fotografików polskich okresu międzywojennego szczególnie zasłużonego na polu inwentaryzacji fotograficznej zabytków sztuki (H. Kondziela, *Roman Stefan Ulatowski*. Wyd. Poznańskie. Poznań 1964). W tym czasie wspólnie z Wojciechem Fijałkowskim opracował artykuł na temat działalności Andrzeja Schlütera w Polsce, który zreferował na międzynarodowej konferencji w Uniw. im. Humboldt'a w Berlinie w 1964, gdzie został opublikowany w materiałach z konferencji (H. Kondziela, W. Fijałkowski. *Die künstlerische Tätigkeit Andreas Schlüter in Polen*, w: *Materialen der Michelangelo Konferenz*

Berlin 1964. Sonderband 1965 der Wiss. Zeitschrift der Humboldt Universität zu Berlin). Wspólnie z Izabelą Jasiocką opracował i wydał w 1965 *Przegląd Zabytków Poznania*, który wypełnił lukę w związku z brakiem katalogu zabytków Poznania (I. Jasiocka, H. Kondziela, *Przegląd zabytków Poznania. Urbanistyka – architektura – budownictwo*. Poznań 1965). Opracował tekst do monografii o poznańskim fotografiku Tadeuszu Cyprianie (H. Kondziela i A. Olejnik (wybór zdjęć) *Tadeusz Cyprian*. Wyd. Poznańskie. Poznań 1965).

W 1961 podjął pracę redakcyjno-wydawniczą jako sekretarz kolegium redakcyjnego serii książkowej Biblioteki Kroniki Miasta Poznania, a w ramach tej serii w czasie ponad dziesięcioletniej pracy ukazało się 22 pozycje książkowe w tym monografie zabytków Poznania. W ramach tej serii przygotowano po raz pierwszy tak obszerny z inicjatywy K. i pod jego redakcją wspólnie z Teresą Ruszczyńską *Przewodnik po Poznaniu* (Praca zbiorowa. *Poznań – przewodnik*. Wyd. Poznańskie. Poznań 1965, wyd. I i 1968 wyd. II oraz wydania w języku angielskim, niemieckim i rosyjskim). W połowie lat sześćdziesiątych włączył się do pracy w zespole redakcyjnym pod kierunkiem prof. Jerzego Topolskiego nad przygotowaniem Wielkopolskiego Słownika Biograficznego zajmując się opracowaniem kartoteki i selekcją nazwisk osób do działu sztuki, a później pracami nad przygotowaniem i redakcją biogramów (Wielkopolski Słownik Biograficzny. Państwowe Wydawnictwo Naukowe. Warszawa – Poznań 1981).

Ważnym odcinkiem działalności naukowo-badawczej podjętym pioniersko w drugiej połowie lat sześćdziesiątych był problem architektury najnowszej wyrażający się, poza praktyczną działalnością nadzorowania prowadzonych prac, przede wszystkim w kierowaniu przygotowaniem katalogu tej architektury i obszernej dokumentacji fotograficznej obiektów z lat 1850-1939, a nawet okresu powojennego. W 1970 z inicjatywy K. i przy jego dużym współudziale zorganizowano pierwszą ogólnopolską konferencję na temat „Problemów architektury najnowszej 1850-1939” (materiały z konferencji opublikowano łącznie z referatem H. K. *Aktualne potrzeby i sposoby ochrony architektury Poznania z lat 1850-1939*. w: Biblioteka Muzealnictwa i Ochrony Zabytków, Ser. B. t. XXXIX. Materiały z konferencji. Poznań 19-20

listopada 1970. Warszawa 1971). Natomiast w październiku 1971 wziął udział jako przedstawiciel Polski w Międzynarodowym Sympozjum w Pradze (Praga 1860-1960) poświęconym problemom ochrony architektury najnowszej, gdzie wygłosił referat opublikowany w materiałach z konferencji (Sympozjum sur la protection des monuments d'architecture et d'art du 12^e et du 20^e siecle „Prague 1860-1960 Pragues 1971”).

W l. 80-tych był konsultantem projektów przygotowywanych w Oddziale PP PKZ w Poczdamie dla restauracji Tarasów przed Pałacem Sanssouci, kompleksowej restauracji i konserwacji Nowych Komnat (Neue Kammern) oraz restauracji i konserwacji elewacji i otoczenia Nowego Pałacu (Neues Palais). W l. 1990-98 przygotował dokumentacje powykonawcze prac konserwatorskich przy rzeźbach i kandelabrach oraz stolarce Nowego Pałacu, pawilonie Herbaciarni Chińskiej, Ujeżdżalni w zespole Parku Sanssouci oraz szeregu elewacji kamienic w Poczdamie, Brandenburgu i Berlinie, gdzie wspólnie z arch. Antonim Kąsinowskim prowadził badania i inwentaryzacje schodów przed Galerią Narodową na Wyspie Muzeów. W ramach wymiany kulturalnej odbył szereg podróży studyjnych do Czechosłowacji (1956), ZSRR (1960), Niemiec (1957, 1963, 1985), Holandii (1965), Włoch (1970), Norwegii i Szwecji (1982), Anglii (1984), Hiszpanii (1988), USA (1989). Brał udział w licznych konferencjach w kraju i za granicą poświęconych problematyce ochrony zabytków i muzealnictwa wygłaszając także referaty.

Pełnił liczne funkcje społeczne. Był sekretarzem w komitetach budowy pomników Adama Mickiewicza (1960), Powstańców Wielkopolskich 1918/19 (1965) i kierował rekonstrukcją pomnika Tadeusza Kościuszki w Poznaniu (1967). W 1983 powołany został przez Prezydenta m. Poznania na członka Rady Kultury i wybrany jej przewodniczącym. Minister Kultury i Sztuki w 1984 powołał go w skład Rady Zamku Królewskiego w Warszawie. Był członkiem Rady Programowej ds. książki artystycznej w Wydawnictwie „Arkady” oraz członkiem Kolegium Redakcyjnego Muzealnictwa, pisma wydawanego przez Ośrodek Dokumentacji Zabytków w Warszawie. Był członkiem Rad Naukowych Instytutu Architektury i Urbanistyki Politechniki Poznańskiej oraz Instytutu Historii Architektury i Konserwacji

Zabytków Politechniki Krakowskiej. Dwukrotnie był członkiem Rady Ochrony Zabytków przy Ministrze Kultury i Sztuki. K. był członkiem Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk oraz Komitetów Narodowych ICOMOS i ICOM. Uczestniczył w pracach Rad Muzealnych w Poznaniu (Muzeum Narodowe i Muzeum Archeologiczne) i Wielkopolsce (Muzeum Pierwszych Piastów na Lednicy i Muzeum Leśnictwa i Kultury Leśnej w Gołuchowie). K. był jednym z inicjatorów i organizatorów Stowarzyszenia Konserwatorów Zabytków i pierwszym wiceprezesem Zarządu Głównego w l. 1980-84, później wielokrotnie członkiem Zarządu Głównego. W l. 1998-2006 prezesem Zarządu Oddziału w Poznaniu. Zgłosił na Walnym Zebraniu SKZ inicjatywę opracowania i wydania Polskiego Słownika Biograficznego Konserwatorów Zabytków. Jako redaktor wspólnie z Hanną Krzyżanowską przygotował i wydał 5 zeszytów (2000, 2006, 2009, 2011 i 2016). Od 2002-2015 był członkiem Komitetu Odbudowy Zamku Królewskiego w Poznaniu, gdzie pełnił funkcję przewodniczącego zespołu programowego. K. przyczynił się do powstania w Poznaniu Oddziału Towarzystwa Opieki nad Zabytkami, gdzie przez szereg lat był członkiem zarządu.

Wyróżniony został w 1976 nagrodą Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego i Techniki III stopnia za osiągnięcia w dziedzinie badań naukowych. Nagrodę Miasta Poznania przyznano K. w dziedzinie kultury i sztuki w 1985, a Minister Kultury i Sztuki przyznał nagrodę I stopnia w 1987 za całokształt osiągnięć muzealnych i konserwatorskich. W 2002 ZG SKZ przyznał mu nagrodę im. Hanny Pieńkowskiej i Jerzego Łomnickiego oraz Złotą Odznakę Stowarzyszenia. Za zasługi w pracy zawodowej i społecznej odznaczony został Złotym Krzyżem Zasługi (1960), Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1980), Odznaką Honorową Miasta Poznania (1964), Srebrną (1964) i Złotą (1970), Odznaką „Za opiekę nad zabytkami”, Srebrną Odznaką Obudowy Warszawy (1964), Odznaką Zasłużony Działacz Kultury (1973), Medalem Komisji Edukacji Narodowej (1985), Odznaką Honorową „Za zasługi dla Województwa Wielkopolskiego” (2005) oraz srebrnym (2011) i złotym (2021) medalem „Zasłużony Kulturze

W 1957 zawarł związek małżeński ze Stanisławą z domu Chodorowską, lekarzem dentystą (zm. 2017). Z małżeństwa tego urodził się syn Mariusz (1959), historyk sztuki.